

УДК654.07: 338.436

АНАЛІЗ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ МІЖКОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН РОЗПОДІЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Л.В. Транченко к.е.н., доцент,

Уманської філії ПВНЗ «Європейський університет»

О.М. Транченко викладач,

Уманського національного університету садівництва

Виявлено основні проблеми функціонування підприємств агропромислового комплексу і проаналізовано стан регламентації міжкорпоративних відносин.

The basic problems of agricultural enterprises and analyzes state regulation Intercorporate relations.

Постановка проблеми. У сучасному вітчизняному АПК завдяки поживленню міжкорпоративних відносин спостерігається інтенсивний процес створення та розвитку вертикально-інтегрованих формувань, які представляють собою складні економічні системи і потребують комплексного підходу до їх вивчення. Ефективне функціонування вертикально-інтегрованих агропромислових формувань є одним із напрямків забезпечення паритету економічних відносин між учасниками АПК, подолання міжгалузевого диспаритету цін, відновлення зруйнованих виробничо-господарських зв'язків, стабілізації фінансово-економічного стану сільгосптоваровиробників і переробних підприємств, прискорення темпів їх розширеного відтворення.

У даному аспекті створення і розвиток вертикально-інтегрованих агропромислових структур шляхом активізації та організаційної регламентації міжкорпоративних відносин може виступати в якості потужного антикризового фактора. Досвід функціонування корпоративних інтегрованих структур в АПК показав найбільшу «життєздатність» тих з них, які утворюють повний (замкнений) технологічний цикл «виробництво – переробка – реалізація »

(тобто від виробництва сільськогосподарської продукції до реалізації на ринку продукції її переробки).

Подібні структури можуть включати в себе сільськогосподарські, переробні, агросервісних, транспортні, постачальницькі, торгові підприємства (виробничо-господарські комплекси), об'єднані або в рамках однієї юридичної особи, або пов'язані пайовою участю у власності або ж міжкорпоративними договірними відносинами за взаємної координації спільної виробничо-господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві знаходяться під неухильною увагою багатьох закордонних і вітчизняних вчених. Науковими працями, присвяченими дослідженню цієї проблеми, відомі: В. Г. Андрійчук, Ю. А. Борков, С. Ю. Вайнштейн, О. Вільямсон, С. Дж. Вінтер, М. Ю. Коденська, Д. Ф. Крисанов, І. Лукінов, В. З. Мазлоєв, О. В. Мазуренко, П. М. Макаренко, М. Й. Малік, Л. О. Мармуль, Ю. О. Нестерчук, В. Н. Парсяк, О. А. Родіонова, П. Т. Саблук, В. П. Ситник, І. Г. Ушачов, Л. І. Федулова, Г. В. Черевко, К. С. Шапошников, М. Д. Янків, В. М. Яценко й інші. Більшість із зазначених вчених погоджується у тому, що у своєму становленні інтегровані структури мають пройти тернистий шлях від пошуку найбільш ефективних форм організації бізнесу до соціально-економічного розвитку села.

Проте, недивлячись на зростаючу кількість наукових публікацій, міжкорпоративні відносини, які у більшості випадків складаються між підприємствами АПК сьогодні характеризуються опортунізмом та тяжінням до рейдерства, що викликано невідповідністю інституціонального середовища національної економіки та організаційної культури відповідних підприємств сучасним тенденціям переходу бізнесу із функціонування у вигляді пірамідальних структур до функціонування у вигляді мереж. Така ситуація свідчить про недостатнє наукове вивчення даних проблем. У зв'язку з цим практика господарювання вимагає нових підходів до організаційної регламентації міжкорпоративних відносин підприємств АПК, що і зумовлює

безперечну актуальність теми.

Постановка завдання. Основними завданнями дослідження є визначення особливостей існуючих теоретичних підходів та проведений аналіз регламентації міжкорпоративних відносин розподілу підприємств АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усуваючи численних комерційних посередників, інтегровані структури досягають значного скорочення рівня трансакційних витрат. Особливістю подібних структур є те, що більша частина виробленої сільськогосподарської (проміжної) продукції переробляється усередині формування. Однією з основних проблем створення подібного роду структур полягає в крайній нестачі фінансово стійких підприємств (організацій), здатних на великі капітальні вкладення в модернізацію сільськогосподарського виробництва, створення власної збутової мережі, об'єднання господарюючих суб'єктів, що утворюють замкнутий технологічний цикл.

Дана ситуація ускладнюється високим ступенем зносу основних виробничих фондів сільськогосподарських підприємств, гострим дефіцитом оборотних коштів поряд зі сформованим в АПК ціновим диспаритетом, високим рівнем комерційного ризику і трансакційних витрат, що обумовлює низьку інвестиційну привабливість аграрного сектора економіки багатьох регіонів.

Тим не менш, у багатьох вертикально-інтегрованих структурах із замкнутим технологічним циклом залишаються невирішеними проблеми забезпечення організаційно-управлінського та економічної єдності, взаємної зацікавленості і відповідальності всіх господарських суб'єктів за кінцевий результат спільної виробничо-господарської діяльності, а також рівновигідності господарювання учасників агропромислової інтеграції, еквівалентності товарообмінних відносин. Все це свідчить про недостатньо ефективну систему організаційної регламентації міжкорпоративних відносин. Недостатнє урахування об'єктивних виробничих, фінансово-економічних умов господарювання підприємств (організацій), що вступають у міжкорпоративні

відносини, порушення принципів агропромислової інтеграції є причиною значних труднощів в узгодженні їх (підприємств) економічних інтересів, а також зацікавленості у поглибленні інтеграційного процесу.

Подолання сформованого антагонізму економічних інтересів сільськогосподарських, переробних і торговельних підприємств, що вступають у міжкорпоративні відносини, а також диспаритету товарообмінних відносин вимагає наукового обґрунтування системи організаційної регламентації міжкорпоративних відносин розподілу. Система економічних відносин в рамках вертикально-інтегрованого агропромислового формування включає в себе відносини з приводу внутрішньofірмового (внутрішньогрупового) обороту проміжної продукції та розрахунків за неї, можливості її реалізації окремими учасниками формування на зовнішньому ринку, використання одержуваної при цьому суми виручки, здійснення податкових платежів, відносини з приводу порядку здійснення внутрішньofірмового (внутрішньогрупового) кредитування, формування і розподілу централізованих фондів тощо. В основі організаційної регламентації економічних міжкорпоративних відносин в рамках інтегрованої структури лежить комерційний розрахунок, основними елементами якого є порядок виконання замовлення на продукцію її підрозділів, розробки і встановлення трансфертних цін на замовлену продукцію, механізм матеріально-технічного та фінансового забезпечення виробництва замовленої продукції, регламент формування джерел доходів підрозділів, механізм розподілу та використання їх грошових коштів, інвестиційна політика тощо.

У системі економічних відносин учасників інтегрованого формування істотне місце займають розподільчі відносини, характер яких визначається організаційно-правовою формою як усього формування, так і окремих його учасників, рівнем їх економічної і фінансової самостійності, організаційно-господарським статусом структурних одиниць. Ми вважаємо, що система міжкорпоративних розподільчих відносин містить в собі відносини між учасниками інтегрованого формування, які виникають з приводу

внутрішньогрупового обміну (обігу) проміжної продукції (сільськогосподарської сировини, виробничих ресурсів і послуг), а також взаєморозрахунків за неї (в т.ч. шляхом розподілу доходу та прибутку від реалізації кінцевої продукції на зовнішньому по відношенню до формування ринку). З метою вивчення міжкорпоративних розподільних відносин у вертикально-інтегрованих формуваннях часто доцільно розглядати рух проміжної продукції і систему взаєморозрахунків за неї в рамках окремих виробничо-вартісних ланцюжків.

Організаційно-економічний механізм регламентації та функціонування вертикально-інтегрованих компаній в АПК являє собою конкретне вираження міжгалузевої взаємодії підприємств різних галузей у складі об'єднання і може бути представлений у вигляді сукупності економічних засобів, методів та інструментів, спрямованих на забезпечення функціональної єдності технологічно пов'язаних суб'єктів агропромислового виробництва. Основними елементами зазначеного економічного механізму ми вважаємо: економічні нормативи виробничої і комерційної діяльності; розміри і пропорції формування і розподілу результатів діяльності інтегрованого формування в цілому і окремих структурних підрозділів; соціально-економічні відносини, що складаються як між учасниками формування, так і з державою та іншими зовнішніми партнерами.

Аналіз економічної взаємодії суб'єктів інтегрованих агропромислових структур показав, що при існуючій в практиці системі розподілу сумарного доходу інтегрованої структури між її суб'єктами з урахуванням тільки одного критерію оцінки індивідуального внеску суб'єктів в кінцевий економічний результат агропромислового формування недостатньо, щоб забезпечити еквівалентність товарообмінних відносин. Тому пропонується математичний апарат розподілу виручки від реалізації кінцевої продукції агропромислового формування між його учасниками з використанням двох найбільш вагомих розподільних критерію: нормативних трудових витрат та амортизаційних відрахувань.

Даний математичний апарат припускає, що частина валового прибутку, що розподіляється учасниками вертикально-інтегрованого формування, буде нараховуватися пропорційно величині їх нормативних трудових витрат (фонду заробітної плати), а друга частина – пропорційно величині нормативних амортизаційних відрахувань. Вибір зазначених розподільних критеріїв, що відображають рівень використання основних виробничих та трудових ресурсів, багато в чому пов'язаний з їх значною диференціацією в підприємствах (організаціях) агропромислового виробництва.

При цьому сформовані «розподільні пропорції», визначені на основі проведеного аналізу використовуваних у внутрішньофірмовому обороті трансфертних цін, а також сформованого рівня фактичної собівартості виробництва проміжної продукції. Таким чином, пропонований механізм розподілу валового прибутку між учасниками вертикально-інтегрованого формування у рамках окремого виробничо-вартісного ланцюжка, що сприяє повнішому врахуванню їх індивідуального внеску у спільну виробничо-господарську діяльність (у контексті використання трудових ресурсів та виробничих фондів), забезпечує сільськогосподарським учасникам приріст валового прибутку в середньому на 8,8%.

Висновки. Таким чином, посилення наукової складової при розробці системи організаційної регламентації міжкорпоративних відносин розподілу підприємств АПК забезпечує більш повний облік індивідуального внеску кожного учасника інтегрованого формування у спільний результат виробничо-господарської діяльності. У свою чергу, ми переконані, що це сприяє вирішенню однієї з найбільш гострих проблем вітчизняного АПК – проблеми еквівалентності товарообмінних міжкорпоративних відносин.

Список літератури:

1. Осадчий О.Д. Провідні форми міжкорпоративного співробітництва / О.Д.Осадчий // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: [Зб. наук. праць]. – Вип.19. – Кіровоград: КНТУ, 2011. – С. 90 – 94.